

Prof. Dr. Jale İnan
Antalya Müzesi
Antalya

22. Ağustos. 1991

T.C.
Kültür Bakanlığı
Anıtlar ve Müzeler
Genel Müdürlüğü

Belden aşağısı 1980 yılı Perge Kazısında bulunan ve Antalya Müzesi'nde sergilenen; yukarısı ise Boston Güzel Sanatlar Müzesi ve Leon Levy - Shelby White özel koleksiyonuna ait parçanın aynı Herakles Heykeline ait olup olmadığını kanatlamak için yapılan deney hakkında rapor:

Genel Müdürlüğünüzce, 31. Temmuz - 6. Ağustos tarihleri arasında, New York'ta Leon Levy'nin evinde yapılan deneye katılmak üzere görevlendirildim.

1. Ağustos, 1991 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden avukatlarımız karşı tarafın avukatlarıyla deneyin yapılması için tarih kararlaştırmak için temasa geçtiler. Karşı taraf önce, avukatların toplantıya girmemelerini ve bizim bu deneyi meslektaşlar arasında gerçekleştirmemizi önerdiler. Ben, özel olarak gelmediğimi, T.C. Kültür Bakanlığı tarafından görevlendirildiğimi belirterek, ancak avukatlarımızla toplantıya katılabileceğimi belirttim. Bunu kabul ettiler. Bu arada avukatlarımız, deneyin yapılmasını engelleyen ve parçanın ayakta durmasını sağlayan, suni malzemeden yapılmış desteğin çıkarılması üzerinde ısrarla durdular. Bunu kabul ettiler, ancak masrafin ödenmesini istediler. Avukatlarımız ödemeyi derhal yaptılar.

Jale İnan

Toplantı 5. Ağustos. 1991 tarihinde, Leon Levy'nin evinde, Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Şahsım, avukatlarımız Lawrence M. Kaye, Scott Tross ve heykeltıraş- restoratör John Horn; karşı taraftan Leon Levy ve eşi Shelby White, Boston Müzesi Müdürü C. Vermeule, eşi Emily Vermeule, iki avukatları ve Metropolitan Müzesi Müdürü Carlos A. Picon'un katılımıyla gerçekleşmiştir.

Ancak karşı tarafın, söz verdiği ve ücretini de aldığı halde, deneyi engelleyen desteği parçanın altından çıkarmadığını gördük. Yalnızca eseri üzerinde durduğu kaideden ayırarak altındaki destekle birlikte yere yatırmışlardı. Böyle olunca mulajı kırık yüzeye yerleştirip deneyi gerçekleştirmek olanaksızdı. Karşı taraf bu arada birtakım ölçüleri karşılaştırarak kendilerini haklı çıkarmayı amaçlıyorlardı. Restoratörümüz John Horn, büyük bir gayretle onların parçaları üzerinde ayrıntılı ölçüler alıyordu. Avukatımız Scott Tross ise çeşitli yönlerden fotoğraflar çekiyordu. Ancak bu arada Emily Vermeule, terzi mezu-rasıyla, mulajımız üzerinde gelişigüzel ölçüler alıyor ve John Horn'un aldığı ölçülerle karşılaştırmalar yaparak ölçülerin tutmadığını ispatlamaya çalışıyordu. Bizim parçada mevcut sağ kolun kırık yüzeyinin onların parçası üzerindeki sağ kolun kırık yüzeyine uyduğu açıkça görüldüğü halde ölçümler farklı çıkıyordu. Bayan Vermeule, hiç görülmedik bir şekilde kırık yüzeyin bütün girinti ve çıkıntılarını da izleyerek daha büyük bir sayı çıkarıyordu. Bu durum restoratörümüzün dikkatini çekmedi ve ölçülerin tutmadığını görünce canı sıkıldı.

Ben ise Emily Vermeule'ün bu garip ölçü alma yöntemini izlerken, John Horn'un da aynı şekilde ölçü alıp almadığını göremedim. Aynı zamanda Vermeule ile iki göbek konusunu tartıştık. Fotoğraf ve mulaj üzerinde bizim parçamızda göbek olmadığını gösterdim. Buna itiraz etmedi. Aslan postunun iki başı olduğu meselesine gelince bir bilim adamına yakışmayacak şekilde fikrini savundu. Ben kendisine postun başının bizim parça üzerinde olduğunu gösterdim ve kendisine "Siz de gösterin, sizin parçadaki postun başı nerede? diye sordum. Parçaları

John Horn

üzerindeki postun yelesinin, diğer kısımlarından hiçbir farkı olmayan bir bölümünü göstererek: "İşte bizim parçadaki postun başı" dedi. Göz göre göre böyle bir yalanı bir bilim adamına yakıştıramadım ve ve çok şaşardım.

Ancak bu arada Leon Levy'e bir soru sorma imkanı buldum: "Eğer iki parçanın aynı heykele ait olduğunu yüzde yüz kanıtlarsak, gentlemen's agreement (efendice) bize verip vermeyeceğini" sordum. "Kesinlikle hayır" dedi. "Ancak buradaki kanunlara göre dava sonuçlandığında, ona göre hareket ederiz".

Bu arada genellikle iki parçanın arasında, heykelin sağ tarafında bir kısmın eksik olduğu ileri sürüldü. Özellikle Metropolitan Müzesi'nin Müdürü ve Emily Vermeule bu nokta üzerinde ısrarla durdular. Ancak Herakles Farnese Heykeli hakkında pek fazla bilgileri olmadığı sonucuna vardım. Kendilerine bu eksikliğin, kendi parçalarının yanlış monte edilmesinden kaynaklandığını söyledim. Perge Heykeli, Herakles Farnese'nin en çok tanınan ve tipe ismini veren Napoli Müzesi'ndeki Herakles Farnese Heykeli'nin tipinde olmadığını, ancak en iyi örneği Floransa'da Uffizi Galerisi'nde bulunan Herakles tipinde olduğunu açıklamaya çalıştım. Yani heykelin solundaki desteğe Napoli Herakles'i gibi yığılır gibi abanmadığını, aksine Floransa'daki gibi sol omuz sağa nazaran daha yukarıda ve heykelin belinden sağ tarafına eğik durumda olduğunu söyledim. Ve bu duruma aykırı bir şekilde heykel sol tarafına eğik olarak monte edilince bu aksaklıkların ortaya çıkmış olduğunu söyledim. Esasen bu noktayı daha önceki raporumda da belirtmişim.

Deney sırasında istediğim üzerine parçayı yüzükoyun çevirdiler. Bu arada John Horn, buradan da yeni ölçüler aldı ve Tross da fotoğraflar çekti. Ben de özellikle yüzeyi çok iyi korunmuş sırt kısmında kasların şekillendirilmesinde ve üslubunda bizim parça ile aynı elden çıktığını kanıtlayacak büyük bir benzerlik saptadım. Ayrıca götürdüğümüz büyüteçle cserin yüzeyini inceledim ve toprak altında ince köklerin bıraktığı izlerin de bizim parçadakine çok benzediğini gördüm.

John

Nihayet karşı taraf tam bir mülaj olmadan problemin çözülemeyeceği üzerinde ısrar etti. Avukatlarımız da bu fikri benimsediler ve hem bizim parçanın, hem de onların parçalarının tam mülajının alınması gerektiğini söylediler. Ben, mülajı bu amaçla, üç ayrı kırık yüzeyini de kapsayarak yaptırdığımı ve bunun tam bir mülajın yerini tutacağını söyledim. Hatta gerekirse mülajın kırık yüzeylerine denk gelen kısımlarını ayrı ayrı koparıp, kol ve destek üzerinde de deneyebileceğimizi söyledim.

Fakat bu fikrime de eninde sonunda yine bir bahane bulacakları düşüncesiyle, avukatımız Kayo, bundan vazgeçmemin daha doğru olacağını söyledi. Böylece her iki taraf, 30. Eylül. 1991 tarihinde, kendi parçalarının tam mülajlarıyla deneyin tekrarlanması kararını aldı. Ve deney böylece sonuçlandı.

Sonuç olarak; bu deney sağlıklı bir şekilde gerçekleşmemiş olmakla beraber, bu iki parçanın yüzde yüz aynı heykele ait olduğu inancını taşıdığımı, gerek onların parçası üzerinde yaptığım gözlemlere, gerekse aramızda geçen tartışmalara dayanarak söyleyebilirim. Bu bakımdan, bu ikinci deney çok yararlı sonuçlar vermiştir.

Özet olarak, karşı tarafın, iki parçanın aynı heykele ait olmadığını belirtmek için ileri sürdükleri delillerin hepsinin asılsız ve hatta uydurma olduğunu, bu deney sonucunda tekrar herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde gördüğümü belirtmek isterim:

1- Vermeule, kendilerinde olan parçanın, kazımızdan çok önce, belki de antik devirde Türkiye'den çıkarılmış olduğunu ileri sürmüştür. Oysa büyütle yaptığım incelemede eserin toprak altında kaldığını üzerindeki kök izlerinden kanıtlamış bulunuyorum.

2- İki göbek ve aslan postunun iki başı olmadığını da kanıtlamış bulunuyorum.

3- İki parçanın arasında eksik bir bölüm olmadığı da açıktır. Ayrıca ilyak kasının olmadığı da iddia edilmektedir. Oysa bizim parçamızda bu kas mevcuttur.

Yale Univ.

4- Sağ kolun bizdeki bölümüyle, onların parçasındaki aynı kolun kırık yüzeyinin ölçülerinin tutmadığı iddia edildi. Toplantıdan sonra restoratör John Horn'dan bu kolun ölçülerini ve ne şekilde ölçü aldığını açıklayan bir kroki aldım. Ölçüleri, arkeolojide kullanılan yöntemlere uygun bir biçimde ve metal metreyle aldığını gördüm. Antalya'da, aynı yöntemle, kolun bizim parçamız üzerindeki kırık yüzeyinin ölçülerini aldığım da bu ölçülerin John Horn'un, onların parçası üzerinde aynı kolun kırık yüzeyinden aldığı ölçülerle milimi milimine uydğunu gördüm. Daha önce, toplantıda ortaya çıkan farkın Emily Vermoule'ün acayip bir şekilde ve terzi mezurasıyla ölçü almasından kaynaklandığını kesinlikle söyleyebilirim.

Son olarak iki parçanın mermer cinsi üzerinde durmak istiyorum: İki parçanın aynı heykele ait olduğunu saptamada mermer cinsi önemli bir rol oynamaktadır. Onlardaki parçanın yüzeyi üzerinde büyüteçle yaptığım incelemede iki parçanın da mermerinin gözenekleri, rengi ve patinasının aynı olduğunu gördüm.m

Bütün bu bulgular bu iki parçanın aynı heykele ait olduğunu herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kanıtlamaktadır.

İstenilen mülaj, gözetimimde, heykeltıraş-restoratör Nejat Özatay tarafından, Eylül ayı başında hazırlanacaktır.

Bilimsel açıdan büyük değer taşıyan ve Perge heykeltıraşlık eserlerinin en güzellerinden birini oluşturan bu heykel için yapılacak bu son deneye de, uygun görüldüğü takdirde katılmak istediğimi saygılarımla arz ederim.

Nejat Özatay

NOT: Avukatımız Mr. Kaye, heykeltıraş-restoratör Nejat Özatay'ın hazırlayacağı malajın tüm masraflarını karşılayacağını bildirmiştir. Kendisine gönderilecek raporun İngilizce nüshasına aşağıdaki not eklenmiştir:

Silikon Kauçuk :	1.000.000 T.L.
Alçı ve diğer malzeme :	750.000 T.L.
Uçak bileti :	1.200.000 T.L.
Konaklama ve yiyecek masrafı:	500.000 T.L.
İşçilik masrafı:	750.000 T.L.
TOPLAM :	<u>4.200.000 T.L.</u>

Bu tutarı Antalya'daki T.Vakıflar Bankası 4034338 No.lu hesabıma dolar olarak göndermesi istenmiştir.

Jale İnan
Prof. Dr. Jale İnan

Prof. Dr. Jale İnan
Antalya Müzesi
Antalya.

22. Ağustos. 1991

T.C.

Kültür Bakanlığı
Anıtlar ve Müzeler
Genel Müdürlüğü

Belden aşağısı 1980 yılı Perge Kazısında bulunan ve Antalya Müzesi'nde sergilenen; yukarısı ise Boston Güzel Sanatlar Müzesi ve Leon Levy - Shelby White özel koleksiyonuna ait parçanın aynı Herakles Heykeline ait olup olmadığını kanıtlamak için yapılan deney hakkında rapor:

Genel Müdürlüğünüzce, 31. Temmuz - 6. Ağustos tarihleri arasında, New York'ta Leon Levy'nin evinde yapılan deneye katılmak üzere görevlendirildim.

1. Ağustos. 1991 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden avukatlarımız karşı tarafın avukatlarıyla deneyin yapılması için tarih kararlaştırmak için temasa geçtiler. Karşı taraf önce, avukatların toplantıya girmemelerini ve bizim bu deneyi meslektaşlar arasında gerçekleştirmemizi önerdiler. Ben, özel olarak gelmediğimi, T.C. Kültür Bakanlığı tarafından görevlendirildiğimi belirterek, ancak avukatlarımızla toplantıya katılabileceğimi belirttim. Bunu kabul ettiler. Bu arada avukatlarımız, deneyin yapılmasını engelleyen ve parçanın ayakta durmasını sağlayan, suni malzemeden yapılmış desteğin çıkarılması üzerinde ısrarla durdular. Bunu kabul ettiler, ancak masrafın ödenmesini istediler. Avukatlarımız ödemeyi derhal yaptılar.

Jale İnan

Toplantı 5. Ağustos. 1991 tarihinde, Leon Levy'nin evinde, Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Şahsım, avukatlarımız Lawrence M. Kaye, Scott Tross ve heykeltıraş-restoratör John Horn; karşı taraftan Leon Levy ve eşi Shelby White, Boston Müzesi Müdürü C. Vermeule, eşi Emily Vermeule, iki avukatları ve Metropolitan Müzesi Müdürü Carlos A. Picon'un katılımıyla gerçekleşmiştir.

Ancak karşı tarafın, söz verdiği ve ücretini de aldığı halde, deneyi engelleyen desteği parçanın altından çıkarmadığını gördük. Yalnızca eseri üzerinde durduğu kaideden ayırarak altındaki destekle birlikte yere yatırmışlardı. Böyle olunca mülaja kırık yüzeye yerleştirip deneyi gerçekleştirmek olanaksızdı. Karşı taraf bu arada birtakım ölçüleri karşılaştırarak kendilerini haklı çıkarmayı amaçlıyorlardı. Restoratörümüz John Horn, büyük bir gayretle onların parçaları üzerinde ayrıntılı ölçüler alıyordu. Avukatımız Scott Tross ise çeşitli yönlerden fotoğraflar çekiyordu. Ancak bu arada Emily Vermeule, terzi mezurasıyla, mülajımız üzerinde gelişigüzel ölçüler alıyor ve John Horn'un aldığı ölçülerle karşılaştırmalar yaparak ölçülerin tutmadığını ispatlamaya çalışıyordu. Bizim parçada mevcut sağ kolun kırık yüzeyinin onların parçası üzerindeki sağ kolun kırık yüzeyine uyduğu açıkça görüldüğü halde ölçümler farklı çıkıyordu. Bayan Vermeule, hiç görülmedik bir şekilde kırık yüzeyin bütün girinti ve çıkıntılarını da izleyerek daha büyük bir sayı çıkarıyordu. Bu durum restoratörümüzün dikkatini çekmedi ve ölçülerin tutmadığını görünce canı sıkıldı.

Ben ise Emily Vermeule'ün bu garip ölçü alma yöntemini izlerken, John Horn'un da aynı şekilde ölçü alıp almadığını göremedim. Aynı zamanda Vermeule ile iki göbek konusunu tartıştık. Fotoğraf ve mülaj üzerinde bizim parçamızda göbek olmadığını gösterdim. Buna itiraz etmedi. Aslan postunun iki başı olduğu meselesine gelince bir bilim adamına yakışmayacak şekilde fikrini savundu. Ben kendisine postun başının bizim parça üzerinde olduğunu gösterdim ve kendisine "Siz de gösterin, sizin parçadaki postun başı nerede?" diye sordum. Parçalara

John Horn

üzerindeki postun yelesinin, diğer kısımlarından hiçbir farkı olmayan bir bölümünü göstererek: "İşte bizim parçadaki postun başı" dedi. Göz göre göre böyle bir yalanı bir bilim adamına yakıştıramadım ve çok şaşardım.

Ancak bu arada Leon Levy'e bir soru sorma imkanı buldum: "Eğer iki parçanın aynı heykele ait olduğunu yüzde yüz kanıtlarsak, gentlemen's agreement (efendice) bize verip vermeyeceğini" sordum. "Kesinlikle hayır" dedi. "Ancak buradaki kanunlara göre dava sonuçlandığında, ona göre hareket ederiz".

Bu arada genellikle iki parçanın arasında, heykelin sağ tarafında bir kısmın eksik olduğu ileri sürüldü. Özellikle Metropolitan Müzesi'nin Müdürü ve Emily Vermeule bu nokta üzerinde ısrarla durdular. Ancak Herakles Farnese Heykeli hakkında pek fazla bilgileri olmadığı sonucuna vardım. Kendilerine bu eksikliğin, kendi parçalarının yanlış monte edilmesinden kaynaklandığını söyledim. Perge Heykeli, Herakles Farnese'nin en çok tanınan ve tipe ismini veren Napoli Müzesi'ndeki Herakles Farnese Heykeli'nin tipinde olmadığını, ancak en iyi örneği Floransa'da Uffizi Galerisi'nde bulunan Herakles tipinde olduğunu açıklamaya çalıştım. Yani heykelin solundaki desteğe Napoli Herakles'i gibi yığılır gibi abanmadığını, aksine Floransa'daki gibi sol omuz sağa nazaran daha yukarıda ve heykelin belinden sağ tarafına eğik durumda olduğunu söyledim. Ve bu duruma aykırı bir şekilde heykel sol tarafına eğik olarak monte edilince bu aksaklıkların ortaya çıkmış olduğunu söyledim. Esasen bu noktayı daha önceki raporumda da belirtmiştim.

Deney sırasında isteğim üzerine parçayı yüzükoyun çevirdiler. Bu arada John Horn, buradan da yeni ölçüler aldı ve Tross da fotoğraflar çekti. Ben de özellikle yüzeyi çok iyi korunmuş sırt kısmında kasların şekillendirilmesinde ve üslubunda bizim parça ile aynı elden çıktığını kanıtlayacak büyük bir benzerlik saptadım. Ayrıca götürdüğümüz büyütle cserin yüzeyini inceledim ve toprak altında ince köklerin bıraktığı izlerin de bizim parçadakine çok benzediğini gördüm.

John

Nihayet karşı taraf tam bir mülaj olmadan problemin çözülemeyeceği üzerinde ısrar etti. Avukatlarımız da bu fikri benimsediler ve hem bizim parçanın, hem de onların parçalarının tam mülajının alınması gerektiğini söylediler. Ben, mülajı bu amaçla, üç ayrı kırık yüzeyini de kapsayarak yaptırdığımı ve bunun tam bir mülajın yerini tutacağını söyledim. Hatta gerekirse mülajın kırık yüzeylerine denk gelen kısımlarını ayrı ayrı koparıp, kol ve destek üzerinde de deneyebileceğimizi söyledim.

Fakat bu fikrime de eninde sonunda yine bir bahane bulacakları düşüncüsüyle, avukatımız Kaye, bundan vazgeçmemin daha doğru olacağını söyledi. Böylece her iki taraf, 30. Eylül. 1991 tarihinde, kendi parçalarının tam mülajlarıyla deneyin tekrarlanması kararını aldı. Ve deney böylece sonuçlandı.

Sonuç olarak; bu deney sağlıklı bir şekilde gerçekleşmemiş olmakla beraber, bu iki parçanın yüzde yüz aynı heykele ait olduğu inancını taşıdığımı, gerek onların parçası üzerinde yaptığım gözlemlere, gerekse aramızda geçen tartışmalara dayanarak söyleyebilirim. Bu bakımdan, bu ikinci deney çok yararlı sonuçlar vermiştir.

Özet olarak, karşı tarafın, iki parçanın aynı heykele ait olmadığını belirtmek için ileri sürdükleri delillerin hepsinin asılsız ve hatta uydurma olduğunu, bu deney sonucunda tekrar herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde gördüğümü belirtmek isterim:

1- Vermeule, kendilerinde olan parçanın, kazımızdan çok önce, belki de antik devirde Türkiye'den çıkarılmış olduğunu ileri sürmüştür. Oysa büyüteçle yaptığım incelemede eserin toprak altında kaldığını üzerindeki kök izlerinden kanıtlamış bulunuyorum.

2- İki göbek ve aslan postunun iki başı olmadığını da kanıtlamış bulunuyorum.

3- İki parçanın arasında eksik bir bölüm olmadığı da açıktır. Ayrıca ilyak kasının olmadığı da iddia edilmektedir. Oysa bizim parçamızda bu kas mevcuttur.

Yale Univ.

4- Sağ kolun bizdeki bölümüyle, onların parçasındaki aynı kolun kırık yüzeyinin ölçülerinin tutmadığı iddia edildi. Toplantıdan sonra restoratör John Horn'dan bu kolun ölçülerini ve ne şekilde ölçü aldığını açıklayan bir kroki aldım. Ölçüleri, arkeolojide kullanılan yöntemlere uygun bir biçimde ve metal metreyle aldığını gördüm. Antalya'da, aynı yöntemle, kolun bizim parçamız üzerindeki kırık yüzeyinin ölçülerini aldığım da bu ölçülerin John Horn'un, onların parçası üzerinde aynı kolun kırık yüzeyinden aldığı ölçülerle milimi milimine uydugunu gördüm. Daha önce, toplantıda ortaya çıkan farkın Emily Vermeule'ün acayip bir şekilde ve terzi mezurasıyla ölçü almasından kaynaklandığını kesinlikle söyleyebilirim.

Son olarak iki parçanın mermer cinsi üzerinde durmak istiyorum: İki parçanın aynı heykele ait olduğunu saptamada mermer cinsi önemli bir rol oynamaktadır. Onlardaki parçanın yüzeyi üzerinde büyüteçle yaptığım incelemede iki parçanın da mermerinin gözenekleri, rengi ve patinasının aynı olduğunu gördüm.m

Bütün bu bulgular bu iki parçanın aynı heykele ait olduğunu herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kanıtlamaktadır.

İstenilen mulaj, gözetimimde, heykeltıraş-restoratör Nejat Özatay tarafından, Eylül ayı başında hazırlanacaktır.

Bilimsel açıdan büyük değer taşıyan ve Perge heykeltıraşlık eserlerinin en güzellerinden birini oluşturan bu heykel için yapılacak bu son deneye de, uygun görüldüğü takdirde katılmak istediğimi saygılarımla arz ederim.

Nejat Ö

NOT: Avukatımız Mr. Kaye, heykeltıraş-restoratör Nejat Özatay'ın hazırlayacağı mülajın tüm masraflarını karşılayacağını bildirmiştir. Kendisine gönderilecek raporun İngilizce nüshasına aşağıdaki not eklenmiştir:

Silikon Kauçuk :	1.000.000 T.L.
Alçı ve diğer malzeme :	750.000 T.L.
Uçak bileti :	1.200.000 T.L.
Konaklama ve yiyecek masrafı:	500.000 T.L.
İşçilik masrafı:	750.000 T.L.
TOPLAM :	<u>4.200.000 T.L.</u>

Bu tutarı Antalya'daki T.Vakıflar Bankası 4034338 No.lu hesabıma dolar olarak göndermesi istenmiştir.

Jale İnen
Prof. Dr. Jale İnen

Prof. Dr. Jale İnan
Antalya Müzesi
Antalya.

22. Ağustos. 1991

T.C.
Kültür Bakanlığı
Anıtlar ve Müzeler
Genel Müdürlüğü

Belden aşağısı 1980 yılı Perge Kazısında bulunan ve Antalya Müzesi'nde sergilenen; yukarısı ise Boston Güzel Sanatlar Müzesi ve Leon Levy - Shelby White özel koleksiyonuna ait parçanın aynı Herakles Heykeline ait olup olmadığını kanıtlamak için yapılan deney hakkında rapor:

Genel Müdürlüğünüzce, 31. Temmuz - 6. Ağustos tarihleri arasında, New York'ta Leon Levy'nin evinde yapılan deneye katılmak üzere görevlendirildim.

1. Ağustos. 1991 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden avukatlarımız karşı tarafın avukatlarıyla deneyin yapılması için tarih kararlaştırmak için temasa geçtiler. Karşı taraf önce, avukatların toplantıya girmemelerini ve bizim bu deneyi meslektaşlar arasında gerçekleştirmemizi önerdiler. Ben, özel olarak gelmediğimi, T.C. Kültür Bakanlığı tarafından görevlendirildiğimi belirterek, ancak avukatlarımızla toplantıya katılabileceğimi belirttim. Bunu kabul ettiler. Bu arada avukatlarımız, deneyin yapılmasını engelleyen ve parçanın ayakta durmasını sağlayan, suni malzemeden yapılmış desteğin çıkarılması üzerinde ısrarla durdular. Bunu kabul ettiler, ancak masrafın ödenmesini istediler. Avukatlarımız ödemeyi derhal yaptılar.

Jale İnan

Toplantı 5. Ağustos. 1991 tarihinde, Leon Levy'nin evinde, Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Şahsım, avukatlarımız Lawrence M. Kaye, Scott Tross ve heykeltıraş- restoratör John Horn; karşı taraftan Leon Levy ve eşi Shelby White, Boston Müzesi Müdürü C. Vermeule, eşi Emily Vermeule, iki avukatları ve Metropolitan Müzesi Müdürü Carlos A. Picon'un katılımıyla gerçekleşmiştir.

Ancak karşı tarafın, söz verdiği ve ücretini de aldığı halde, deneyi engelleyen desteği parçanın altından çıkarmadığını gördük. Yalnızca eseri üzerinde durduğu kaideden ayırarak altındaki destekle birlikte yere yatırmışlardı. Böyle olunca mülajı kırık yüzeye yerleştirip deneyi gerçekleştirmek olanaksızdı. Karşı taraf bu arada birtakım ölçüleri karşılaştırarak kendilerini haklı çıkarmayı amaçlıyorlardı. Restoratörümüz John Horn, büyük bir gayretle onların parçaları üzerinde ayrıntılı ölçüler alıyordu. Avukatımız Scott Tross ise çeşitli yönlerden fotoğraflar çekiyordu. Ancak bu arada Emily Vermeule, terzi mezu-rasıyla, mülajımız üzerinde gelişigüzel ölçüler alıyor ve John Horn'un aldığı ölçülerle karşılaştırmalar yaparak ölçülerin tutmadığını ispatlamaya çalışıyordu. Bizim parçada mevcut sağ kolun kırık yüzeyinin onların parçası üzerindeki sağ kolun kırık yüzeyine uyduğu açıkça görüldüğü halde ölçümler farklı çıkıyordu. Bayan Vermeule, hiç görülmedik bir şekilde kırık yüzeyin bütün girinti ve çıkıntılarını da izleyerek daha büyük bir sayı çıkarıyordu. Bu durum restoratörümüzün dikkatini çekmedi ve ölçülerin tutmadığını görünce canı sıkıldı.

Ben ise Emily Vermeule'ün bu garip ölçü alma yöntemini izlerken, John Horn'un da aynı şekilde ölçü alıp almadığını göremedim. Aynı zamanda Vermeule ile iki göbek konusunu tartıştık. Fotoğraf ve mülaj üzerinde bizim parçamızda göbek olmadığını gösterdim. Buna itiraz etmedi. Aslan postunun iki başı olduğu meselesine gelince bir bilim adamına yakışmayacak şekilde fikrini savundu. Ben kendisine postun başının bizim parça üzerinde olduğunu gösterdim ve kendisine "Siz de gösterin, sizin parçadaki postun başı nerede?" diye sordum. Parçalara

John Horn

üzerindeki postun yelesinin, diğer kısımlarından hiçbir farkı olmayan bir bölümünü göstererek: "İşte bizim parçadaki postun başı" dedi. Göz göre göre böyle bir yalanı bir bilim adamına yokiştıramadım ve çok şaşardım.

Ancak bu arada Leon Levy'e bir soru sorma imkanı buldum: "Eğer iki parçanın aynı heykele ait olduğunu yüzde yüz kanıtlarsak, gentlemen's agreement (efendice) bize verip vermeyeceğini" sordum. "Kesinlikle hayır" dedi. "Ancak buradaki kanunlara göre dava sonuçlandığında, ona göre hareket ederiz".

Bu arada genellikle iki parçanın arasında, heykelin sağ tarafında bir kısmın eksik olduğu ileri sürüldü. Özellikle Metropolitan Müzesi'nin Müdürü ve Emily Vermeule bu nokta üzerinde ısrarla durdular. Ancak Herakles Farnese Heykeli hakkında pek fazla bilgileri olmadığı sonucuna vardım. Kendilerine bu eksikliğin, kendi parçalarının yanlış monte edilmesinden kaynaklandığını söyledim. Perge Heykeli, Herakles Farnese'nin en çok tanınan ve tipe ismini veren Napoli Müzesi'ndeki Herakles Farnese Heykeli'nin tipinde olmadığını, ancak en iyi örneği Floransa'da Uffizi Galerisi'nde bulunan Herakles tipinde olduğunu açıklamaya çalıştım. Yani heykelin solundaki desteğe Napoli Herakles'i gibi yığılır gibi abanmadığını, aksine Floransa'daki gibi sol omuz sağa nazaran daha yukarıda ve heykelin belinden sağ tarafına eğik durumda olduğunu söyledim. Ve bu duruma aykırı bir şekilde heykel sol tarafına eğik olarak monte edilince bu aksaklıkların ortaya çıkmış olduğunu söyledim. Esasen bu noktayı daha önceki raporumda da belirtmişim.

Deney sırasında istediğim üzerine parçayı yüzükoyun çevirdiler. Bu arada John Horn, buradan da yeni ölçüler aldı ve Tross da fotoğraflar çekti. Ben de özellikle yüzeyi çok iyi korunmuş sırt kısmında kasların şekillendirilmesinde ve üslubunda bizim parça ile aynı elden çıktığını kanıtlayacak büyük bir benzerlik saptadım. Ayrıca götürdüğümüz büyütle eserin yüzeyini inceledim ve toprak altında ince köklerin bıraktığı izlerin de bizim parçadakine çok benzediğini gördüm.

John 2

Nihayet karşı taraf tam bir mülaj olmadan problemin çözülemeyeceği üzerinde ısrar etti. Avukatlarımız da bu fikri benimsediler ve hem bizim parçanın, hem de onların parçalarının tam mülajının alınması gerektiğini söylediler. Ben, mülajı bu amaçla, üç ayrı kırık yüzeyini de kapsayarak yaptığımı ve bunun tam bir mülajın yerini tutacağını söyledim. Hatta gerekirse mülajın kırık yüzeylerine denk gelen kısımlarını ayrı ayrı koparıp, kol ve destek üzerinde de deneyebileceğimizi söyledim.

Fakat bu fikrime de eninde sonunda yine bir bahane bulacakları düşüncüsüyle, avukatımız Kayo, bundan vazgeçmemin daha doğru olacağını söyledi. Böylece her iki taraf, 30. Eylül. 1991 tarihinde, kendi parçalarının tam mülajlarıyla deneyin tekrarlanması kararını aldı. Ve deney böylece sonuçlandı.

Sonuç olarak; bu deney sağlıklı bir şekilde gerçekleşmemiş olmakla beraber, bu iki parçanın yüzde yüz aynı heykele ait olduğu inancını taşıdığımı, gerek onların parçası üzerinde yaptığım gözlemlere, gerekse aramızda geçen tartışmalara dayanarak söyleyebilirim. Bu bakımdan, bu ikinci deney çok yararlı sonuçlar vermiştir.

Özet olarak, karşı tarafın, iki parçanın aynı heykele ait olmadığını belirtmek için ileri sürdükleri delillerin hepsinin asılsız ve hatta uydurma olduğunu, bu deney sonucunda tekrar herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde gördüğümü belirtmek isterim:

1- Vermeule, kendilerinde olan parçanın, kazımızdan çok önce, belki de antik devirde Türkiye'den çıkarılmış olduğunu ileri sürmüştür. Oysa büyüteçle yaptığım incelemede eserin toprak altında kaldığını üzerindeki kök izlerinden kanıtlamış bulunuyorum.

2- İki göbek ve aslan postunun iki başı olmadığını da kanıtlamış bulunuyorum.

3- İki parçanın arasında eksik bir bölüm olmadığı da açıktır. Ayrıca ilyak kasının olmadığı da iddia edilmektedir. Oysa bizim parçamızda bu kas mevcuttur.

Yale Univ.

4- Sağ kolun bizdeki bölümüyle, onların parçasındaki aynı kolun kırık yüzeyinin ölçülerinin tutmadığı iddia edildi. Toplantıdan sonra restoratör John Horn'dan bu kolun ölçülerini ve ne şekilde ölçü aldığını açıklayan bir kroki aldım. Ölçüleri, arkeolojide kullanılan yöntemlere uygun bir biçimde ve metal metreyle aldığını gördüm. Antalya'da, aynı yöntemle, kolun bizim parçamız üzerindeki kırık yüzeyinin ölçülerini aldığım da bu ölçülerin John Horn'un, onların parçası üzerinde aynı kolun kırık yüzeyinden aldığı ölçülerle milimi milimine uydugunu gördüm. Daha önce, toplantıda ortaya çıkan farkın Emily Vermeule'ün acayip bir şekilde ve terzi mezurasıyla ölçü almasından kaynaklandığını kesinlikle söyleyebilirim.

Son olarak iki parçanın mermer cinsi üzerinde durmak istiyorum: İki parçanın aynı heykele ait olduğunu saptamada mermer cinsi önemli bir rol oynamaktadır. Onlardaki parçanın yüzeyi üzerinde büyüteçle yaptığım incelemede iki parçanın da mermerinin gözenekleri, rengi ve patinasının aynı olduğunu gördüm.m

Bütün bu bulgular bu iki parçanın aynı heykele ait olduğunu herhangi bir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde kanıtlamaktadır.

İstenilen mulaj, gözetimimde, heykeltıraş-restoratör Nejat Özatay tarafından, Eylül ayı başında hazırlanacaktır.

Bilimsel açıdan büyük değer taşıyan ve Perge heykeltıraşlık eserlerinin en güzellerinden birini oluşturan bu heykel için yapılacak bu son deneye de, uygun görüldüğü takdirde katılmak istediğimi saygılarımla arz ederim.

Yalı 2

NOT: Avukatımız Mr. Kaye, heykeltıraş-restoratör Nejat Özatay'ın hazırlayacağı malajın tüm masraflarını karşılayacağını bildirmiştir. Kendisine gönderilecek raporun İngilizce nüshasına aşağıdaki not eklenmiştir:

Silikon Kauçuk :	1.000.000 T.L.
Alçı ve diğer malzeme :	750.000 T.L.
Uçak bileti :	1.200.000 T.L.
Konaklama ve yiyecek masrafı:	500.000 T.L.
İşçilik masrafı:	750.000 T.L.
TOPLAM :	<u>4.200.000 T.L.</u>

Bu tutarı Antalya'daki T.Vakıflar Bankası 4034338 No.lu hesabıma dolar olarak göndermesi istenmiştir.

Jale İnan
Prof. Dr. Jale İnan

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALARC0300307